

Bruno Schulz

Mytizace skutečnosti

Podstatou skutečnosti je smysl. To, co postrádá smysl, nepovažujeme za skutečné. Každý fragment skutečnosti existuje díky tomu, že se podílí na jistém univerzálním smyslu. Staré kosmogonie to vyjadřovaly sentencí, že na počátku bylo slovo. Nepojmenované pro nás neexistuje. Pojmenovat něco – znamená zapojit to do jakéhosi univerzálního smyslu. Izolované, mozaikové slovo je pozdním výtvořem, přichází až s technikou. Prvotní slovo bylo blouzněním kroužícím kolem smyslu světa, bylo velikým univerzálním celkem. Slovo v dnešním běžném významu je již pouhým fragmentem, zákrskem jakési dávné všeobjímající, integrální mytologie. Proto má tendenci dorůstat, regenerovat se, získávat znovu plný smysl. Život slova spočívá v tom, že se rozpíná, natahuje se k tisícům spojení, jako rozčtvrcené tělo hada z pověsti, jehož kousky se vzájemně hledají v temnotách. Ten tisícový avšak úplný organismus slova byl rozerván na jednotlivé výrazy, na hlásky, na běžnou řeč a v této nové formě, uzpůsobený potřebám praxe, slouží jako komunikační prostředek. Život slova, jeho rozvoj, byl přesměrován na jinou cestu, na cestu životní praxe, byl podřízen novým zákonitostem. Ale když se nějakým způsobem přísná nařízení praxe uvolní, když je slovo, osvobozené od tohoto jha, ponecháno samo sobě a je navraceno do svého řádu, tehdy u něj dochází k regresí a zpětnému chodu, slovo náhle spěje k dávným svazkům, touží znovu získat smysl - a této tendenci slova navracet se do matečníku, touze po slovní pravlasti, říkáme poezie.

Poezie – to jsou zkratky významu mezi slovy, náhlé regenerace prvotních mýtů. Když používáme mluvené slovo, zapomínáme, že jsou to fragmenty dávných a věčných příběhů, že naše domovy stavíme, stejně jako barbaři, z úlomků plastik a soch bohů. Naše nejtřízlivější pojmy a termíny jsou vzdálenými odvozeninami mýtů a dávných příběhů. Mezi našimi myšlenkami nenajdeme ani špetku, která by nepocházela z mytologie – nebyla přeměněnou, okleštěnou, přetvořenou mytologií. Prvotní funkcí ducha je vyprávění, vytváření „příběhů“. Hnací silou lidské vědy je přesvědčení, že na konci svých zkoumání nalezneme konečný smysl světa. Hledá ho na vrcholu vlastních umělých staveb a lešení. Avšak prvky, z nichž staví, byly již jednou použity, pocházejí ze zapomenutých a rozklížených „příběhů“. Poezie rozeznává ony ztracené smysly, navrací slovům jejich místo, spojuje je na základě

dávných významů. U básníka se slovo jakoby rozpomíná na svůj podstatný smysl, rozkvétá a rozvíjí se spontánně podle vlastních zákonů, získává zpět svou integritu. Proto je veškerá poezie mytologizováním, úsilím o rekonstrukci mýtů o zemi. Mytizování světa není ukončeno. Onen proces byl pouze přibrzděn rozvojem vědy, vytlačen do vedlejšího řečiště, kde žije nechápaje svůj vlastní smysl. Ale ani věda není ničím jiným než vytvářením mýtu o světě, neboť mýtus leží v samých základech a mimo mýtus není možné vůbec vykročit. Poezie dospívá k smyslu světa předjímavě, dedukcí, na základě velkých a odvážných zkratek a přibližností. Věda usiluje o totéž metodou indukce, metodicky. V podstatě první i druhá směřují k témuž.

Pokud jde o glosování života pomocí mýtů, o „osmyslování“ skutečnosti, je lidský duch neúnavný. Samotné slovo, ponecháno sobě, gravituje, tíhne k smyslu. Smysl je prvek, který lidstvo přenáší do procesu reality. Je absolutní hodnotou. Není možné jej odvodit z jiných údajů. Proč se nám něco zdá jako smysluplné – nelze vyjádřit. Proces „osmyslování“ světa je těsně spjatý se slovem. Řeč je metafyzickým lidským orgánem. Avšak slovo postupem času tuhne, přestává být vodičem nových významů. Básník navrácí slovům vodivost skrze nové zkratky, které vznikají z kumulací. Matematické symboly jsou rozšířením slova do nové oblasti. Také obraz je odvozeninou prvotního slova, slova, jež dosud nebylo symbolem, ale mýtem, příběhem, smyslem.

Běžně považujeme slovo za stín reality, za její odraz. Vhodnější by však bylo opačné tvrzení: realita je stínem slova. Filozofie je vlastně filologií, je do hloubky jdoucím tvůrčím zkoumáním slova.

Přeložil Bogdan Trojak

Povídky. Výbor esejů a dopisů / Bruno Schulz; připravil Jerzy Jarzębski, vydání druhé, Vratislav 1998